

Curs 2023-2024
Graduat Universitari
Senior

ASSIGNATURA: LA CULTURA DE CASTELLÓ I EL SEU MARC DE REFERÈNCIA

Codi 3029 3r curs. Credits 2

Professor: José Juan Sidro Tirado.

Sessió 8ª.-

7.- Referents laborals:

7A.- Professions, oficis i característiques dels habitants de la ciutat.

8.- Referents arquitectònics: Les cases a la Vila i als Ravals

7 Referents laborals:

Justificació:

L'ofici és la mesura exacta de la capacitat de l'home de ser home. La capacitat de fer eines i usar-les, la possibilitat d'un aprenentatge intel·ligent i l'adquisició d'una habilitat, separa a l'home dels altres éssers animals.

Només els humans fan eines, només nosaltres tenim la capacitat de decidir, en prendre consciència del món, com volem modificar-lo.

Recuperar la memòria d'alguns dels oficis tradicionals que el progrés ha fet en alguns casos desaparèixer i en altres evolucionar, de la Vila de Castelló, i veure com aquests hi han influït en la nostra cultura, serà l'objectiu principal d'aquesta sessió.

7A.- Professions, oficis i característiques dels habitants de la ciutat.

És impossible d'entendre la trajectòria de Castelló com a poble, la nostra transformació de petita vila agrícola, nascuda al marge de les principals vies de comunicació i a l'ombra d'altres poblacions com Borriana o Borriol, en la ciutat que ara s'ha convertit, sense destacar el pes demogràfic i econòmic del conjunt

de treballadors i treballadores dedicats al món artesanal, comercial i professional.

Provarem de situar els costums, treballs i vides quotidianes en el marc del pas del temps, marcat per etapes de prosperitat i crisi, que en definitiva, han ajudat a conformar la cultura actual, perquè, en realitat, la vida de la ciutat no pot ser reduïda només a l'activitat econòmica, més bé ve lligada a necessitats socials.

L'agricultura és la base professional del veïnat els primers anys després del trasllat. Tanmateix l'aparició de l'artesanat és simultani al procés d'urbanització. Els artesans eren aquells que exercien un ofici amb les mans i molts d'ells són capaços de fer de l'ofici un art.

Tots els oficis tenien el seu patró i totes les feines tenien la seua associació, que era el gremi, poderosa agrupació professional i religiosa. Tot açò va perdurar en el temps. No fa més de 150 anys que va canviar; la tasca artesana va prendre a la ciutat nous aires i va transformar-se. Les màquines van ser les protagonistes, i l'ésser humà ja quasi no treballa amb les mans directament.

Ferrers

Tal vegada un dels primers oficis al nou poble fou el de ferrer, lligat a l'agricultura per la necessitat de fer i reparar les eines agrícoles: les arades, les dalles, les falçs, les aixades, les destrals... A aquest grup prompte van afegir-se els manyans, calderers, llanterners, ferradors, escopeters o argenters, malgrat que en moltes ocasions, tots els treballs del ferro, a la incipient ciutat, els feia el ferrer.

Serrallers i manyans van ser a Castelló els primers oficis que van separar-se del ferrer. El serraller es va especialitzar en la forja, que és l'art de convertir un lingot de ferro en una peça útil: reixes, picaports, claus o, graelles, un ofici que requeria una fortalesa física considerable a la vegada que enginy, d'ací el nom de manyans, o siga manyosos.

Corders - Espardenyers

Prompte van aparèixer també al poble els corders, fins i tot abans de l'expulsió dels moriscos, i lligat al corder l'ofici d'espardenyer que, naix com a ofici complementari a d'altres, llaurador, carboner o barber, i que es practicava principalment en èpoques de pluja o fred quan no podia eixir-se al camp.

En l'elaboració de l'espardenya tenien un protagonisme també les dones. Mentre els homes s'ocupaven de confeccionar la sola, elles adaptaven la resta, punteta, taló i treneta.

El gremi fou de corders i espardenyers, ja que per a l'elaboració de l'espardenya era necessària la corda, confeccionada pels corders amb fibra natural ja fora jute, espart o, principalment, el cànem.

Fusters

La importància que tenia aquest treball a Castelló es veu en el fet que antigament els fusters, aquells que treballaven la fusta, formaven un gremi amb nombroses varietats, ja que comprenia també els escultors, entalladors, retaulers, i sobretot els mestres de fer carros, el mitjà de transport de persones i mercaderies que per molts anys va ser l'amo dels carrers.

El terme ebenista és més recent. Els fusters també feien tot tipus de mobles, cadires, taules, armaris o prestatgeries, que en un principi eren de fusta massissa i molt posteriorment, allà cap al segle XVI, va introduir-se la fórmula del bastiment, en la que l'armadura era feta amb fusta barata i després "la xapaven" amb fusta més fina com l'eben, anomenat també banús, una fusta molt pareguda a la del caqui. Enteneu allò d'ebenista?

Obrers de Vila

L'obrer i la construcció han anat evolucionant amb el pas del temps els dos junts. El d'obrer sempre ha estat un ofici molt polivalent, ja que abraçava tots i cadascun dels treballs que podia eixir o fer en l'ofici, i no com ara, que es parla d'especialistes, cas del guixaire, pisaire o encofrador, per exemple.

Al principi l'element bàsic de la construcció fou la calç obtinguda de les pedres calcàries. En contacte amb l'aire i l'aigua s'enduria, formant un sol cos amb les pedres o rajoles.

La característica principal d'aquest ofici és la pluralitat de tasques que exerceixen els treballadors, i és per això, que un paleta posseeix un gran nombre de destreses, habilitats i coneixements de tots els treballs que realitza.

El perfil professional de l'ocupació de l'obrer de vila, té com a competència general, organitzar i realitzar treballs de paleta com a obra de fàbrica, cobertes ceràmiques i revestiments amb morters.

Forners

A l'època medieval, els senyors, els poderosos, tenien controlat tot allò que era estrictament necessari per a les persones i entre aquestes coses es trobaven els molins i els forns, i cobraven pel seu ús.

Posteriorment van passar als ajuntaments, que els deixaren lliures per al seu ús o cobrant un lloguer. Tal com va anar desapareixent la societat estamental, els forners anaren comprant els forns existents o, fins i tot, construint-ne de nous, encara que durant molts anys la gent seguiria pastant-se el pa a casa i usant el forn només per a coure'l, d'ací la denominació més tradicional de forner davant la de panader o flequer que ja implica la confecció del pa. Els forners de professió solien ser hòmens, però a les cases, normalment, solien ser les dones les encarregades de pastar.

Els forns de llenya, o moruns, podien ser de diverses grandàries però tots funcionaven de la mateixa manera: construïts en forma de volta, s'escalfen fent foc dins d'ells. El secret del forn morú restava en la capacitat de les parets de pedra, que l'envoltaven, per acumular calor.

El treball del moliner

Els moliners solien rebre el forment i els cereals a pes, i tornaven la farina i el segó també a pes, barrejats tal com eixien després de la molta. Havien de refer les manques o minves i, en cas de ser necessari, els havien de porgar o garbellar, i sense salari.

No podien treballar des del dissabte, després de tocar vespres, fins al diumenge després de la mateixa hora, sota pena de perdre tots els drets de molta percebuda.

El públic tenia llibertat de moldre al molí que volgués, però havia de portar-hi el blat pel seu compte, de manera que el moliner mai no podia donar compensacions econòmiques de cap manera per atraure clients, ni prestar o donar forment a baix preu, ni fer composicions per la molta.

Sempre estaven sota sospita de frau i d'ací els tòpics i les dites: Els sastres roben pedaços i fan vestits escassos, els moliners roben blat i farina d'amagat, però mai estan grassos.

Toneller – boter

A la part seca del terme de Castelló, la vinya va tindre per molts anys un especial protagonisme agrícola, essent al segle XVI l'exportació de vi, sobretot per proveir la marina reial, una gran font d'ingresos per molts llauradors de la Vila.

Al segle XIX la vinya fou el cultiu predominant al secà castellanenc en part a causa de la depreciació de l'oli d'oliva. La crisi de l'oïdium que va afectar les vinyes espanyoles no va manifestar-se a les terres valencianes que augmentaren la seua producció.

Per fer front a aquesta producció van aparèixer els artesans tonellers, que fabricaven o arreglaven els tonells o botes grosses, arribant a ser una professió molt ben considerada econòmicament i socialment.

Normalment el toneller es desplaçava als cellers per reparar i tot el procés passava per les seues mans, si calia fer tonells nous, aleshores ho feia al seu taller, emprant com a base la fusta de roure o de castanyer -per a fer les costelles-, la boga -per unir juntes-, i el ferro -pels cercles o fleques.

L'aiguader

Abundància d'aigua sempre havia estat sinònim de poblament dispers, mentre que dèficit hídric o escassetesa venia a significar poblament concentrat. La ciutat de Castelló sempre ha comptat amb l'aigua del Millars, que arribava a la Vila a través de la séquia Major.

Els aiguaders solien repartir aigua per les cases particulars, ajudats d'un carret on transportaven un bon grapat de càneters. Una vegada arribats al domicili del client solien omplir les enormes gerres d'obra que hi havia a l'entrada o al corral de les cases, també reomplien o intercanviaven els càneters, cantarelles, gibrells i d'altres recipients.

Les cases més ben dotades podien, fins i tot, comptar amb un pou propi, un aljub o una cisterna que recollia l'aigua de la pluja. Als temps de l'aiguader, les dones feien la bugada als rentadors públics.

Des del segle XIII, és a dir, des de la fundació de la Vila fins a primeries del segle XX, quan es generalitzà l'aigua potable i l'electricitat, el de l'aiguader fou un ofici principal i imprescindible per a la vida quotidiana a la nostra ciutat.

Evidentment, eren altres temps, més modestos, sense tantes comoditats, però amb un patrimoni espacial que mai podrà recuperar-se.

Un ofici de dona: la comare.

De mare només n'hi ha una i de tota la vida li serem deutors, però també és ben cert que, només guaitar el cap, hi ha algú més a l'altre costat, és l'ajudant femenina, la comare.

La dona en cinta, a la vila medieval, seguia realitzant les seues tasques ordinàries fins al darrer moment, pràctica que suposava, moltes vegades, parir al camp o pujada dalt del carro sense temps per arribar al poble. Però el més freqüent és que foren ajudades, físicament i psicològica, per les comares que solien facilitar-los uns beuratges recollits de la tradició i la seua pròpia experiència, ja que a les nostres comarques no tingueren cap preparació teòrica fins a partir del 1898 quan començaren a exigir la titulació d'Infermeria.

De tota manera, malgrat els avanços de la medicina, més que la destresa en l'ofici també es valorava que, després de superar el període de pràctiques, les habilitades dominaren l'administració del baptisme, per si de cas, ja que no n'eren pocs els xiquets o xiquets que naixien en males condicions.

Pintors i emblanquinadors

L'ofici de pintor de brotxa grossa és, tal vegada, el paradigma dels oficis d'ahir i d'avui malgrat que en podem trobar molts més, perquè encara que no es tracta

d'una professió en perill d'extinció, el sistema de pintar cases, parets, portes o finestres, és a dir, la tècnica de treball, ha canviat molt als darrers anys.

En canvi, els emblanquinadors podem afirmar que han desaparegut, sense por a equivocar-nos, perquè l'ús de la calç per emblanquinar murs i estances de la llar ha passat ja al bagul de l'oblit o, com a molt, al racó de la nostàlgia etnològica.

Els pintors i emblanquinadors de la Vila, solien anar a collir o a treballar al camp durant l'hivern, ja que l'ambient sec li anava millor a la calç, de manera que, en arribar la calor es feien les tasques de rehabilitació de les cases.

De tota manera, aquell antic debat entre pintors i emblanquinadors, considerats els primers com a artistes o de més categoria, és a dir, més cars, i els segons com a simples artesans, també ha passat a millor vida, ja que la tecnologia actual que tot ho facilita transformaria qualsevol dels emblanquinadors en un artista.

Els terrissers

L'ofici de terrisser és el més universal de tots i reflecteix la personalitat de la col·lectivitat que utilitza i crea la ceràmica. L'art de treballar l'argila, modelant-la a mà i decorant-la quan encara està humida es remunta al neolític, és a dir, al temps en què l'home esdevé agricultor i ramader.

La ceràmica o terrissa és el resultat de barrejar argila, aigua, elements minerals i vegetals amb el que s'aconsegueix una substància mal·leable, que té com a qualitat principal la seua plasticitat, tanmateix amb la cocció es modifica l'estructura interna i es converteix en una substància dura.

La descoberta del fang cuit va resoldre una necessitat domèstica, ja que va permetre disposar d'uns atifells per cuinar, emmagatzemar i transportar aliments que han arribat fins als nostres dies.

L'ofici de terrisser abraça tot el procés per a l'obtenció de peces de ceràmica, des d'anar a buscar el fang fins a tenir la peça acabada. La primera matèria que utilitza el terrisser és l'argila i la màquina que més sovint identifica el terrisser és la roda o torn.

De les seues mans eixien per a la venda cossis, cànTERS, canterelles, llibrells, bevedors, menjadores, testos, conilleres i, fins i tot, tubs de diverses mesures... fins que el plàstic actuà com la plaga del minador.

Els altres oficis...

Hem recopilat un llistat, a tall d'exemple, d'alguns oficis artesans antics, però gens exhaustiu i sense cap pretensió d'abastar-los tots perquè la història seria interminable:

armer (arranjava les armes), armillera (xalecos), barber (afaitar), brodadora (brodats), caçador (vivía de la caça), calderer (construïa calderes i utilitatges de coure), camisera (camises), castanyera (venia castanyes), capeller (capells), canyisser (canyissos, feia tramats de canya per guardar fruita i altres), cantirer (càntirs o atuells de terrissa), cisteller (cistells o altres objectes de vímet), cerer (ciris), clavetaire (clavilles, claus), confiter (dolços), daurador (daurats), enllustrador (de calçat), esmolador (esmolava pel carrer), esparter (objectes d'espart), esquilador (de cavalls, ovelles), faixaire (faixer, faixes), ferrador (de cavalleries), fideuer (feia fideus i pastes per a sopes), filador (de cànem), fosser (enterra els morts), fonedor (fon metalls), gallinaire (matava les gallines), gorrista (gorres), llenyataire (fa llenya), mainadera (passejadora que cuida la mainada, els menuts), manobre (peó de la construcció), mondonguera (acudia a les cases en la matança del porc), matalasser (matalaper, feia i adobava matalassos), modista (confecció de roba de dona o de xiquet), muler (cuidava les mules), pregoner (pregons), paraigüer (arreglava paraigües), pellaire (pellero, baratava pells de conill per pinces d'estendre o caixes de llumins), picapedrer (treball de la pedra), podador (tallador d'arbres), pouer (perfora i construeix pous), puntaire (fa puntes, tatxes), rajoler (feia les rajoles a mà), rellotger (rellotges), sabater (sabates), saboner (feia sabó), sangnador (treia sang de les persones amb sangoneres; molts eren barbers), sastre (roba d'home), sedasser (sedassos), teuler (teules), teixidor (teixits), tintorer (tint), traginer (de mercaderies), vidrier (vidres, vitralls).

Ara, per poc que deixi anar les ales dels records, se'm representa brillant un món encantador –i no ho amaguem: duríssim, injust– en el qual emergeixen amb un protagonisme clar, el llimonero, el pastor o la resadora dels soterrars... un temps, un poble, una forma de ser, que és bressol del que ara som i continuarem sent.

REFERENTS ARQUITÈCTONICS

La casa de Castelló dels segles XVIII, XIX i principis del XX, es construïa normalment sobre un solar estret d'uns quatre metres d'ample. Aquesta mesura venia condicionada per la longitud de les bigues que descansaven de paret a paret, paral·leles a la fatxada. L'alçària podia variar d'una a tres plantes.

El material utilitzat era la tàpia per a les parets perimetrals i bigues de fusta en els sostres sobre les quals se superposava (de dins a fora) un engrallat de llistons de fusta, una capa de canyissos, una altra de taulers de fusta o rajola i es rematava amb una coberta de teula àrab. La coberta era a dues aigües, una queia al carrer, i estava acabada en una volada (ràfec) rematada amb

taulellets, i l'altra queia al pati. Els envans eren de rajola simple. Els carreus s'utilitzaven com a màxim per als pilars, la llinda i el muntant de la porta d'accés.

Les cases d'una planta presentaven una entrada o vestíbul on es deixava el carro, per tant la porta havia de ser ampla. Aquest espai s'aprofitava quan no l'ocupava el carro, que era pràcticament tot el dia, per a realitzar altres treballs ja que disposava de llum directa i accés al carrer. A continuació del vestíbul estava la cuina menjador amb llar (que era la peça més important de la casa pel seu ús) i un xicotet rebost. Continuava després un pati que donava accés al corral de la mula, la qual havia de travessar tota la casa fins a la seua estança.

El pati amb el temps es va cobrir i es va convertir en cuina, deixant el menjador tan sols per a menjar. Les necessitats fisiològiques es feien en el pati en el cas que la casa no tinguera comú. Posteriorment es van fer els pous cegos. Si només hi havia una planta, l'habitació també estava en aquesta. Les cases podien disposar d'un aljub o pou xicotet per a abastir-se d'aigua que s'ubicava a l'entrada o al menjador.

En el cas de cases de dues plantes, des del vestíbul, una escala donava accés als dormitoris en la planta superior, un donava al carrer a través d'un balcó i l'altre al pati, entre els dos podia haver-hi una altra habitació xicoteta, la recambra. Damunt del corral es trobava la pallissa (entresolat) a la qual s'accedia per una escala de fusta o obra situada al pati.

En el cas que tinguera una tercera altura aquesta s'aprofitava per a posar una habitació en la part del carrer, amb balcó molt més xicotet que el de davall, i un porxe en la part posterior. Aprofitant el grossor de les parets de càrrega es construïen rebostos en les habitacions, i inclús en la zona de l'escala.

El sòl era de terra moltes vegades, especialment a l'entrada. També podia estar fet amb rajola de terra cuita i a principis del segle XX va ser substituït per la rajola coneguda, que solia ser de color blanc i negre, o un color gris. El sostre de la primera planta era de bigues i revoltos fet de rajola entre ells, i damunt el taulell, que conformava el paviment del pis superior. La fatxada del carrer era, per tant, molt senzilla, una porta que ocupava almenys la meitat de la part inferior, sobre aquesta un balcó amb barana de fusta o ferro forjat, amb el buit o obertura que solia estar tapat per una cortina de làmines de fusta, amb un calaix calat també de fusta per a arreplegar les làmines, o bé per una cortina de canyes. Tota la paret estava lluïda i blanquejada.

A finals del segle XIX i principis del segle XX amb l'inici de la burgesia agrícola es van reformar moltes cases, encara que mantenint la mateixa estructura d'espais, però ara l'entrada del carro es converteix en sala d'estar amb una finestra mirador amb reixa, simètrica en la porta d'entrada, la qual es redueix.

Les baranes del balcó són de ferro colat i la fatxada es decora amb motlures al gust del modernisme imperant. En l'interior suports ceràmics procedents de les fàbriques d'Onda.

La casa: espai íntim

Els espais més protegits de la casa eren indubtablement els dormitoris, el principal per al matrimoni, i la «recambra», una habitació més xicoteta; però també l'espai de la higiene no molt diferenciat de les habitacions.

En les cases modestes les necessitats fisiològiques es feien al comú, que era un banc d'obra amb un forat al mig amb una tapa de fusta. Si no n'hi havia, ho feien al corral. Tindre aigua calenta era un luxe que únicament podien permetre's alguns privilegiats. Per a llavar-se calfaven en el foc de llenya o carbó una olla d'aigua i es posava dins d'una palangana o cossi i es llavaven per parts.

Les cases acomodades disposaven de més habitacions i mobiliari i de major qualitat, però el més habitual en les cases modestes era que només hi haguera el mobiliari bàsic. Només fa falta repassar alguns dels inventaris de béns fets pels notaris de l'època, en els quals es feia constar tot el que es trobava en una casa, per a donar-nos compte de l'escàs mobiliari de què disposaven la majoria de famílies.

L'objecte de fusta més comú era l'arca, de forma rectangular, amb la tapa subjecta amb frontisses i més o menys decorada, que no faltava en cap llar per modest que fóra. Estaven sempre proveïdes de clau, i era precisament en les arques on les nòvies portaven al seu nou llar tot l'aixovar que la seua família els havia preparat i on el seguirien guardant junt amb les millors robes de la casa i els documents importants, joies, etc. Pot dir-se que era una peça de gran funcionalitat perquè no sols servia per a guardar coses sinó que també permetia que pogueren transportar-se amb facilitat i seguretat. A més, l'arca servia moltes vegades com a seient, per a la qual cosa se'ls solia col·locar uns coixins damunt.

Pel que es fa als llits tradicionals que se solien trobar en les cases, eren els catres o els anomenats llits de corda, que estaven fets sobre quatre peus de fusta, amb quatre travessers i una xarxa molt clara de corda, sobre la qual es col·locava una màfega, que era un matalàs farcit de palla, herba o espart. Fins a mitjan segle XX el matalàs més utilitzat va ser el matalàs de llana d'ovella, cosit amb puntades que mantenien cosit i repartit el farcit. Aquests matalassos eren confeccionats per artesans anomenats matalassers. El seu ús va quedar obsolet a causa dels desavantatges que presentava quant a manteniment i conservació. El pesat matalàs havia de girar-se tots els dies, canviant la cara sobre la qual es descansava, així com estovar la llana del seu interior, ja que aquesta, a causa del pes del cos sobre ella, tendia a atapeir-se. A causa d'aquest atapeïment de la llana, periòdicament, el matalàs havia d'obrir-se per a extraure la llana, llavar-la i perxejar-la. D'aquesta manera, s'aconseguia tornar a la llana la seua esponjositat, encara que en el procés es perdera una certa quantitat de llana que havia de ser reposada. A poc a poc es van anar introduint els dormitoris conjuntats, amb el llit, taula de nit, armari i calaixeres.

Però l'evolució va ser lenta: concretament l'armari, com a moble per a guardar la roba, no es va difondre per Europa fins a finals del segle XVII. Un tipus d'armari que es trobava sovint en els nostres pobles, que era d'una sola porta gran, amb un espill per fora, cal tindre en compte que va ser una «invenció» de principis del segle XIX.

En cases de famílies d'estament alt, dins d'aquests espais privats tenien una xicoteta capella familiar dedicada al rès. Hem de tindre en compte que la religiositat estava molt present en la vida quotidiana.

En les famílies llauradores, els naixements es donaven sobretot en els mesos de febrer i de juny. De manera que durant el període de recol·lecció dels cultius que normalment era a l'estiu, les dones estaven en els primers mesos de gestació i podien ajudar en el treball. Era habitual que els naixements de xiquets foren a partir del mes de febrer i no al novembre, desembre o gener, ja que per a nàixer en aqueixos mesos havien d'haver-los concebut durant la quaresma, època marcada per l'església com d'abstinència en tots els aspectes.

Per a casar-se els millors mesos eren gener i febrer perquè a l'estiu hi havia molt treball al camp i en la quaresma moltes coses no es podien fer.

La casa: espai obert

La casa tenia uns espais més oberts que altres, espais que servien per a les relacions socials del propietari, com és el cas del menjador o la sala d'estar. El despatx, en el cas de les professions liberals, com ara metges i advocats, solia ser una peça més de la casa familiar. L'espai per als xiquets també estava obert als amics del fill, on tenia els joguets. L'habitació on es feia el manteniment, especialment la neteja, era domini de la dona i de la criada, l'única persona aliena a la família que podia viure en la casa, en el cas de les classes socials acomodades. La roba es llavava als llavadors, on totes les dones feien la bugada i parlaven una estona dels seus problemes, que no n'eren pocs.

A poc a poc es va ampliar el mobiliari de les cases amb taules, cadires, bancs, algun armari, caixes de rellotges de paret i aparadors. Existia un gran diferència entre el mobiliari de les cases acomodades i les modestes, tant per la qualitat com per la quantitat del mobiliari. Les cases no tenien calefacció, l'única calefacció que hi havia era el braser, que es col·locava davall de la taula, s'omplia de carbó encés i açò anava calfant els peus i les cames.

Cuina i rebost Un dels principals espais de la casa era la cuina, encara que en les vivendes de famílies modestes era un espai que estava integrat en el menjador. La cuina i el rebost eren el centre de gran part de l'activitat familiar i on es guardaven, d'una banda, els queviures, i d'una altra, algun «trasto»; per tant, acabava convertint-se en un museu familiar. La dona era pràcticament l'única que controlava aquesta peça de la casa. Un xicotet moble auxiliar de cuina que no podia faltar antigament era el culler de fusta, en què es

col·locaven les culleres i forquetes en unes ranures. Més tard els cullerers es van fer de ferro o alumini. També l'escorreplats de fusta va ser substituït ja en temps més moderns per metàl·lics.

Olles i cassoles de fang, gerres per a oli i fregits, morters de fusta i pedra eren alguns dels utensilis utilitzats en la cases per a la preparació i emmagatzematge dels aliments. En la primera meitat del segle XIX encara no era habitual per a la majoria de la població menjar carn i peix fresc o pa blanc del dia, eren veritables luxes que només es permetien en comptades ocasions. No era com actualment que podem menjar el que vulguem 33 en qualsevol època de l'any gràcies a l'avenç de la indústria alimentària.